

มูลนิธิพัฒนาชุมชนผาปัง
ศูนย์กลางการประสานการมีส่วนร่วมของชุมชนผาปังยั่งยืน

โครงการศึกษา วิจัยและพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุภาพดี (ลำปางโมเดล)
การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน มีป่า มีน้ำ มีพลังงาน มีชีวิต

รายงานความก้าวหน้าฉบับที่ 3 Progress Report III

การดำเนินโครงการ
ศึกษา วิจัยและพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุภาพดี
ตำบลผาปัง อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง
ประจำปี 2556

ดำเนินการโดย

มูลนิธิพัฒนาชุมชนผาปัง

ศูนย์กลางการประสานการมีส่วนร่วมของชุมชนผาปังยั่งยืน
หมู่ที่ 3 ตำบลผาปัง อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง

มูลนิธิพัฒนาชุมชนมาบปึง
ศูนย์กลางการประสานการมีส่วนร่วมของชุมชนมาบปึงยั่งยืน

โครงการศึกษา วิจัยและพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุขภาพดี(ลำปางโมเดล) การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน มีป่า มีน้ำ มีพลังงาน มีชีวิต

บทที่ 1 บทนำ

1. ความเป็นมา

หมอกควันในภาคเหนือของประเทศไทย เป็นปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนและมีปริมาณสูงสุดในเดือนมีนาคม สาเหตุหลักเกิดจากการเผาเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร การเผาป่า ฝุ่นละอองจากถนน การก่อสร้าง และเขม่าจากน้ำมันดีเซล ทำให้คุณภาพอากาศแย่งลง ประกอบกับสภาพภูมิประเทศ ซึ่งมีภูเขาล้อมรอบ ทำให้มลพิษต่าง ๆ ถูกกักไว้และแผ่ปกคลุมทั่วเมือง ผลวิจัยพบปริมาณผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจในเชียงใหม่เพิ่มขึ้นทุกปี

ปัญหาหมอกควันทำให้คนที่อยู่ในที่โล่งนาน ๆ มีอาการแสบตา ตาแดง น้ำตาไหล คอแห้ง ระคายคอ หายใจติดขัด เหนื่อยง่าย และแน่นหน้าอก ผลวิจัยการหาความสัมพันธ์ของฝุ่นละออง กับอัตราการป่วยและเสียชีวิตของประชาชนในเชียงใหม่และลำพูน โดยคณะวิจัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งมี ผศ.ดร.มงคล รายะนาคร เป็นหัวหน้าโครงการ พบค่าเฉลี่ยรายวันของฝุ่นละอองขนาด 2.5 ไมครอน ในเชียงใหม่สูงกว่ามาตรฐานของสหรัฐอเมริกา 3-6 เท่า ผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจในเชียงใหม่ เพิ่มขึ้นทุกปี และอัตราผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งปอดต่อประชากรแสนคนสูงกว่ากรุงเทพมหานครและสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศไทย โดยพบผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 17.6 ผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งปอด อัตราต่อแสนประชากรเพิ่มจาก 9 คน ในปี 2545 เพิ่มขึ้นเป็น 58.12 คน ในปี 2548 ฝุ่นขนาดเล็กจะทำให้หลอดเลือดหัวใจตีบตัน ซึ่งอาจสัมพันธ์กับการเสียชีวิตเพิ่มขึ้นที่โรงพยาบาลสารภี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่พบปริมาณฝุ่นละอองสูงสุดในเชียงใหม่

ในปี พ.ศ. 2550 แนวโน้มความรุนแรงของปัญหาหมอกควันเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนตั้งแต่วันที่ 29 มกราคม 2550 สถานีตรวจวัดคุณภาพอากาศที่โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย และศูนย์ราชการจังหวัดเชียงใหม่สูงเกินมาตรฐาน 120 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร[1] ปริมาณฝุ่นและหมอกควันอยู่ในระดับที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ กรมควบคุมมลพิษจึงออกประกาศให้หลีกเลี่ยงการอยู่นอกอาคารเป็นเวลานาน และงดออกกำลังกายในที่โล่ง โดยเฉพาะเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยทางเดินหายใจ และหืดหอบ นอกจากนี้ปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กที่เกิดขึ้นในเชียงใหม่ยังส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว โดยพบว่ายอดการจองห้องพักล่วงหน้าของโรงแรมในช่วงสงกรานต์ 2550 อยู่ที่ 50%

ในปี พ.ศ. 2555 แนวโน้มความรุนแรงของปัญหาหมอกควันเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนตั้งแต่ 1 มกราคม และสภาพอากาศอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานเป็นครั้งแรกในวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2555ตามค่ามาตรฐาน PM10 เฉลี่ย 24 ชั่วโมง เท่ากับ 120 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร โดยก่อนหน้าวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2555 ในบางช่วงบางเวลามีค่าฝุ่นละอองในอากาศมากกว่า 200 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรซึ่งถือว่าสูงมากจัดอยู่ในขั้นอันตรายต่อสุขภาพ ซึ่งพบในหลายพื้นที่ของ 8 จังหวัดภาคเหนือ ส่งผลให้ยอดผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลพุ่งสูงขึ้น โดยระหว่างวันที่ 1-7 มีนาคม 2555 ในโรงพยาบาล 87 แห่ง มีรายงานผู้ป่วยเข้ารับการรักษาใน 4 กลุ่มโรค ได้แก่ กลุ่มโรคหัวใจและหลอดเลือด 23,685 ราย กลุ่มโรคทางเดินหายใจทุกชนิด 24,837 ราย กลุ่มโรคตาอักเสบ 2,265 ราย และกลุ่มโรคผิวหนังอักเสบ 2,610 รายวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2555 ถือว่าเลวร้ายขั้นสูงสุดเพราะค่าฝุ่นละอองเกินมาตรฐาน อยู่ที่ระดับ 200 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ใน 8 จังหวัดของภาคเหนือและวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2555ปริมาณฝุ่นละออง

มูลนิธิพัฒนาชุมชนมาบียง

ศูนย์กลางการประสานการมีส่วนร่วมของชุมชนมาบียงยั่งยืน

โครงการศึกษา วิจัยและพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุขภาพดี(ลำปางโมเดล) การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน มีป่า มีน้ำ มีพลังงาน มีชีวิต

ขนาดเล็กที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย วัดได้ 437.6 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ส่วนค่าดัชนีคุณภาพอากาศอยู่ที่ 320 ซึ่งถือว่าคุณภาพอากาศอยู่ในเกณฑ์อันตราย

ปัญหาหมอกควันในภาคเหนือ ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพและอาจเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุทางจราจรได้ จากรายงานสถานการณ์ปัญหาหมอกควันด้านการแพทย์และสาธารณสุขใน 8 จังหวัดข้างต้นตั้งแต่ 1 มกราคม ถึง 18 กุมภาพันธ์ พบว่ามีผู้ป่วยจากปัญหาหมอกควันหลายกลุ่มโรค เช่น กลุ่มโรคทางเดินหายใจทุกชนิด และกลุ่มโรคตาอักเสบ

กรมควบคุมมลพิษรายงานผลการตรวจวัดคุณภาพอากาศในภาคเหนือ วันที่ 9 มีนาคม พ.ศ.2555 พบว่ามี 9 จังหวัด ที่มีปัญหาหมอกควันเกินค่ามาตรฐาน คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน ตาก และพะเยา โดยเฉพาะที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย วัดค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กได้สูงถึง 307 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร จัดอยู่ในขั้นอันตรายต่อสุขภาพ โดยเฉพาะที่จังหวัดเชียงรายยังถูกปกคลุมด้วยหมอกควัน เป็นผลมาจากไฟป่าในหลายจุด ทั้งป่าตามเส้นทางสายเชียงราย-เชียงใหม่ ทำให้ทัศนวิสัยเหลือเพียง 2 กิโลเมตร ขณะที่คุณภาพอากาศเกินค่ามาตรฐาน โดยในอำเภอเมืองวัดได้ 216 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร

ในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2555 สถานการณ์หมอกควันเข้าขั้นวิกฤตอีกครั้งโดยที่สถานีสาธารณสุขแม่สาย อ.แม่สาย จ.เชียงรายค่าฝุ่นละอองสูงเกินเกณฑ์มาตรฐานในระดับที่ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชนอย่างมาก ค่า PM10อยู่ที่364.5 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรและ ค่าดัชนีคุณภาพอากาศอยู่ที่ 221

ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2555 สถานการณ์หมอกควันเข้าขั้นวิกฤตอีกครั้งโดยที่สถานีสนง.ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อ.เมืองค่าฝุ่นละอองสูงเกินเกณฑ์มาตรฐานในระดับที่ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชนอย่างมาก ค่า PM10อยู่ที่399 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรและ ค่าดัชนีคุณภาพอากาศอยู่ที่ 270

มูลนิธิพัฒนาชุมชนมาบียง
ศูนย์กลางการประสานการมีส่วนร่วมของชุมชนมาบียงยั่งยืน

โครงการศึกษา วิจัยและพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุภาพดี(ลำปางโมเดล)
การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน มีป่า มีน้ำ มีพลังงาน มีชีวิต

เสียดูสภาพ เสียดูเงิน เสียดูชีวิต

การเผาซึ่งข้าวโพดในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน

ปัญหา "หมอกควันในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน" ที่ไม่มีคำตอบยังมีอีกมาก ตั้งแต่พฤติกรรมของประชาชนกับความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของภูมิปัญญาท้องถิ่น การบุกรุกที่ดินทำกิน การบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติของกลุ่มนายทุน ปัจจุบันนี้เจ้าหน้าที่ปกครองและหน่วยงานภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็ *"กรมควบคุมมลพิษ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมอนามัย กรมสุขภาพจิต กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กรมป่าไม้ กรมทางหลวง"* จะเห็นว่ามีหลายหน่วยงานหลายกระทรวงทบวงกรม ต่างคนต่างทำ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ปัญหาทั้งสิ้น โดยมีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความเข้าใจถึงผลกระทบด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ แต่เหนือสิ่งอื่นใดปัญหาทั้งหมดทั้งสิ้นเป็นสาเหตุมาจาก *"ประชาชน"* แทบทั้งสิ้น

มูลนิธิพัฒนาชุมชนมาป่า

ศูนย์กลางการประสานการมีส่วนร่วมของชุมชนมาป่ายั่งยืน

โครงการศึกษา วิจัยและพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุขภาพดี (ลำปางโมเดล) การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน มีป่า มีน้ำ มีพลังงาน มีชีวิต

ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน

ป่าไม้และพื้นที่ป่าไม้ในการดำรงชีวิตโดยปราศจากแบบแผนและกฎเกณฑ์ย่อมก่อให้เกิดการเสียดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการใช้ป่าไม้เป็นแกนกลางในการพัฒนาสังคม จึงต้องพิจารณาถึงการสร้างเสริมทรัพยากรธรรมชาติในด้านป่าไม้ให้กลับสู่สภาพเดิมให้มากที่สุด และในขณะเดียวกันป่าไม้ ก็เป็นแหล่งที่ประชาชนได้มีโอกาสใช้สอยและเป็นแหล่งก่อให้เกิดอาชีพให้แก่ประชาชนที่เกี่ยวข้องด้วย ในการใช้ป่าไม้เป็นแกนกลางสำหรับพัฒนาสังคมนั้น สิ่งที่สำคัญคือต้องทราบถึงความต้องการขั้นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับป่าไม้ของประชาชนในท้องถิ่นนั้นเพื่อจะได้มีการจัดการป่าไม้หรือสร้างป่าไม้ขึ้นเพื่อสนองความต้องการนั้น โดยพัฒนารูปแบบของวิถีดำเนินการขึ้นมาใหม่ให้ป่าไม้และประชาชนได้รับประโยชน์ร่วมกัน

การใช้แนวคิดเกี่ยวกับสังคมเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของป่าไม้เป็นวิธีการที่ตั้งอยู่บนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องผูกพันกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อที่จะสนองตอบความต้องการของท้องถิ่นนั่นเอง การจัดการป่าไม้ที่เน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าไม้นั้น เรียกว่า “ ป่าสังคม (Social forestry)” หรือ “ป่าชุมชน (community forestry)” ซึ่งองค์กร FAO ได้ให้คำนิยามว่า หมายถึงกิจกรรมหรือสถานการณ์ใด ๆก็ตามที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในท้องถิ่นในเรื่องของกิจกรรมด้านป่าไม้ ป่าสังคม รวมเอาสถานการณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่ป่าไม้ขนาดเล็กในพื้นที่หรืออาณาบริเวณที่ขาดแคลนไม้และผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นขึ้นไปจนถึงการปลูกต้นไม้ในระดับไร่นาเพื่อเป็นพืชเศรษฐกิจและการแปรรูปผลิตผลจากป่าในระดับครัวเรือน ระดับอุตสาหกรรมขนาดเล็กเพื่อให้เกิดรายได้สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่อาศัยอยู่กับป่าทั้งหลาย

จากแนวความคิดต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติประเภทใดประเภทหนึ่งประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้ใช้จะต้องตระหนักถึงความสำคัญและใช้ทรัพยากรธรรมชาตินั้นอย่างชาญฉลาดให้เกิดผลดีในทุก ๆ ด้านต่อสังคมมนุษย์ นอกจากนี้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติประเภทใดประเภทหนึ่งเป็นแกนกลางในการพัฒนาสังคมนั้น จำเป็นต้องทราบถึงความต้องการขั้นมูลฐานเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติประเภทนั้นของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติประเภทดังกล่าว สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นได้

ช่วงปีที่ผ่านมา ชาวไทยต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นน้ำท่วมใหญ่ในหลายพื้นที่ และภัยแล้งอย่างรุนแรง อันเนื่องมาจากป่าต้นน้ำถูกทำลายไปเป็นจำนวนมากขณะที่การบุกรุกทำลาย "ป่าต้นน้ำ" ก็เกิดขึ้นๆ ไม่ขาดสายเช่นกัน โดยกลุ่มผู้ทำลายก็ไม่ใช่ใครอื่น มีทั้งนักการเมือง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และระดับล่าง กลุ่มนายทุน อธิปไตยรวมถึงกลุ่มคนในเครื่องแบบสีต่างๆ ที่ว่าจ้างชาวบ้านบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าเอาไม้ไปขาย และปรับพื้นที่ทำการเกษตร นอกจากนี้ ยังมีชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆทำไร่เลื่อนลอยนี้ละที่ทำให้เกิด อุทกภัยใหญ่ และ ภัยแล้งมากกว่าแต่ก่อน เพราะ "ป่าต้นน้ำ" ซึ่งทำหน้าที่เสมือนอ่างเก็บน้ำตามธรรมชาติ ที่คอยปลดปล่อยน้ำให้ค่อยๆ ไหลลงสู่แม่น้ำลำธาร หล่อเลี้ยงชีวิตทั้งคน สัตว์และพืชต่างๆ ถูกทำลายไปจนเหลือน้อย

เป็นที่น่าห่วงว่า ขณะนี้เข้าขั้นวิกฤติแล้ว จากข้อมูลของกรมป่าไม้ในปี 2541 ที่ว่าประเทศไทยมีป่าไม้คงเหลือเพียงประมาณ 25.62 % ของพื้นที่ จึงต้องมีการปลูกเพิ่มอีกประมาณ 45 ล้านไร่ และยังพบว่ามีพื้นที่ป่าต้นน้ำ เหลือประมาณ 3 ล้านไร่ที่ผ่านมาพื้นที่ป่าไม้และป่าต้นน้ำกลับถูกทำลายลดน้อยลงไปเรื่อยๆ ขณะที่การปลูกป่า ต้นน้ำยังดำเนินการได้น้อย และในหลายจังหวัดก็มีการตัดไม้ที่จะออกมาปราบปรามพวกตัดไม้ทำลายป่า และอนุรักษ์ป่า

มูลนิธิพัฒนาชุมชนผาป่า

ศูนย์กลางการประสานการมีส่วนร่วมของชุมชนผาป่ายั่งยืน

โครงการศึกษา วิจัยและพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุภาพดี (ลำปางโมเดล) การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน มีป่า มีน้ำ มีพลังงาน มีชีวิต

ต้นน้ำอย่างจริงจังรวมทั้งจัดสรรพื้นที่ทำกินให้ชาวบ้านเพื่อจะได้ไม่บุกรุกตัดต้นไม้ แต่ก็ยังมีบางส่วนเกิดความโลภนำที่ดินไปขายให้นายทุน แล้วกลับไปบุกรุกป่าอีก ก็ดำเนินการจับกุมอย่างเฉียบขาดแต่เนื่องจากกรมป่าไม้มีความสามารถในการปลูกป่าเพียงปีละประมาณ 2 แสนไร่เท่านั้น จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปและผู้ดำเนินธุรกิจภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการปลูกป่า จึงจะสามารถเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ได้ครบร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศตามที่กำหนดไว้ในนโยบายการป่าไม้แห่งชาติได้พร้อมกันนี้ ในระยะเวลากว่า 10 ปีที่ผ่านมา กระทรวงพลังงาน และรัฐวิสาหกิจในสังกัดอย่างบริษัท ปตท.จำกัด(มหาชน) และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย(กฟผ.) ได้จัดโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติจำนวนกว่า 1 ล้านไร่ โดยเฉพาะ ปตท. ยังจัดตั้ง "อาสาสมัครพิทักษ์ป่า" (รสทป.) จำนวนกว่า 100,000 คน มาร่วมป้องกันและให้เบาะแสแก่เจ้าหน้าที่ที่มีให้มีการบุกรุกทำลายป่าและเผาป่า ทำให้จับกุมผู้กระทำผิดได้จำนวนมาก แต่ก็ไม่สามารถหยุดยั้งกระบวนการบุกรุกทำลายป่าได้

จะเห็นได้ว่าปัญหาการทำลาย "ป่าต้นน้ำ" นั้น เป็นเรื่องของชาวไทยทุกคนที่จะต้องมีส่วนร่วมในการช่วยกันอนุรักษ์ ดังกระแสพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตอนหนึ่งว่า "ควรจะปลูกต้นไม้ในใจคนก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ด้วยตนเองการปลูกป่าถ้าจะให้ราษฎรมีประโยชน์ ให้เขาอยู่ได้ ให้ใช้วิธีปลูกไม้ 3 อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ โดยปลูกรองรับการชลประทาน ปลูกรับซับน้ำ และปลูกช่วงไหล่เขา ตามร่องห้วย โดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์ คือ ได้ระบบอนุรักษ์ดิน น้ำ.ป่า."
(พระราชดำรัส 19 ธ.ค. 2523)

หากชาวไทยทุกคนไม่ช่วยกันอนุรักษ์ ป่าต้นน้ำไว้แล้ว เชื่อว่าในปีใหม่ 2555พื้นที่หลายจังหวัดทุกภาคก็จะต้องเผชิญกับภัยพิบัติ ครั้งใหญ่ทั้งน้ำท่วมและภัยแล้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้การจัดการปลูกป่าในเขตป่าอนุรักษ์ของรัฐและพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เดิมรัฐบาลพยายามผลักดันชุมชนชาวไทยภูเขาที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าต่าง ๆ ให้ออกจากพื้นที่ แต่เมื่อไม่สามารถทำได้สำเร็จ จึงอนุญาตให้ประชาชนอยู่อาศัยในเขตป่า

มูลนิธิพัฒนาชุมชนมาบียง

ศูนย์กลางการประสานการมีส่วนร่วมของชุมชนมาบียงยั่งยืน

โครงการศึกษา วิจัยและพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุขภาพดี(ลำปางโมเดล) การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน มีป่า มีน้ำ มีพลังงาน มีชีวิต

อนุรักษ์ได้ต่อไปโดยมีเงื่อนไขว่า ต้องไม่ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายจนเสื่อมโทรม จึงมีการนำระบบ “วนเกษตร” มาใช้ เพื่อให้ประชาชนอยู่ร่วมกันกับป่าไม้ในพื้นที่ดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมการส่งเสริมให้วัด หรือสำนักสงฆ์ ที่มีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าไม้อย่างไม่ถูกต้อง ให้มีส่วนร่วมในการรักษาป่าไม้อย่างจริงจังด้วยการจัดตั้งเป็นพุทธอุทยานโดยกำหนดให้เป็นสถานที่ศึกษาและปฏิบัติธรรม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ป่าไม้ และพุทธอุทยานนี้ต้องมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาพื้นที่ด้วยสิ่งก่อสร้างเพื่อให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกับป่าได้อย่างเอื้ออาศัยซึ่งกันและกันปัจจุบัน **พบว่ามีสำนักสงฆ์ในพื้นที่ป่า 6,038 สำนักกระจายอยู่ใน 64 จังหวัดทั่วประเทศ**

สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปลูกป่า และการบริหารจัดการป่าชุมชน ซึ่งหมายถึง ที่ดิน และ/หรือ ที่ดินป่าไม้ ที่ชุมชนได้ดำเนินการ หรือได้รับอนุญาตตามกฎหมายให้ดำเนินการร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ จัดการกิจการงานด้านป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ และแผนงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจสอดคล้องกับความเชื่อ และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้นด้วยการจัดการหรือดำเนินการดังกล่าว ก็เพื่อการอนุรักษ์ และให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน นั้น อาจถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ประชาชนได้เห็นความสำคัญของป่ามากยิ่งขึ้น การจัดการปลูกป่าในพื้นที่หัวไร่ปลายนา หรือพื้นที่กรรมสิทธิ์รายย่อย โดยรัฐอนุญาตให้ประชาชนปลูกป่าในพื้นที่ครอบครองของตนอย่างอิสระ เพื่อประโยชน์คือการมีไม้ไว้ใช้สอยในครัวเรือนและการเก็บผลผลิตจากป่า เช่น เพื่อใช้เศษไม้เป็นฟืน ใช้ต้นไม้เป็นไม้ก่อสร้างการจัดการป่าเชิงพาณิชย์โดยภาคเอกชน โดยเอกชนอาจปลูกป่าได้ในพื้นที่กรรมสิทธิ์ หรือในพื้นที่ป่าสงวนที่เช่าไว้ เพื่อนำผลผลิตไปจำหน่ายโดยอาจนำระบบวนเกษตรมาใช้ในการดำเนินการจัดการพื้นที่ดำเนินการของรัฐ ในอนาคต หากหน่วยงานใดของรัฐมีความต้องการใช้ไม้ หน่วยงานนั้นต้องจัดหาไม้วัตถุดิบเอง เช่น กรมประมงหรือกรมการป่าไม้ต้องปลูกป่าเพื่อนำไม้มาใช้สอยในนิคมสร้างตนเองแต่ละแห่ง กรมราชทัณฑ์ ต้องปลูกป่าเองเพื่อนำไม้มาใช้ในการฝึกอาชีพผู้ต้องขัง หรือการขยายถนน ต้องนำถึงต้นไม้ใหญ่สองข้างทางมาประกอบการพิจารณา เป็นต้น

จากการบริหารจัดการป่าชุมชนนี้ ทำให้มีการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการปลูกป่าในวงกว้าง ชุมชนได้รับคำแนะนำและบริการที่จำเป็นสำหรับการปลูกป่าในพื้นที่ต่างๆ เช่น วัด โรงเรียน หรือพื้นที่สาธารณะอื่นๆ โครงการปลูกป่าชุมชนการปลูกป่าชุมชนสามารถเพิ่มจำนวนประชากรพืชได้ในวงกว้าง หากนำแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คือเน้นที่ความสุขจากการได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า มาผสมกับหลักการที่ทางกรมป่าไม้ได้วางแนวทางไว้คือ **ให้คนได้ประโยชน์จากป่า คนและป่าอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน** ซึ่งนอกจากจะช่วยเพิ่มพื้นที่ป่าโดยทั่วไปแล้ว ยังช่วยสร้างจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ป่าต่อไปโดยปราศจากความเครียด อันส่งผลดีในการอนุรักษ์ป่าในระยะยาว การปลูกป่าชุมชนที่สามารถใช้ประโยชน์ 3 อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ โดยปลูกรองรับการชลประทาน ปลูกรับซับน้ำ และปลูกช่วงไหล่เขา ตามร่องห้วย โดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์ คือ ได้รับอนุรักษดิน น้ำ.ป่า. “(พระราชดำรัส 19 ธ.ค. 2523) ในพื้นที่สาธารณะสามารถนำมาพัฒนาเป็นป่าชุมชนได้ โดยอาจมีการขอความร่วมมือทั้งจากบุคคลในพื้นที่ เพื่อนำแบบอย่างตามแนวพระราชดำริมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ปลูกป่า โดยบุคคลในพื้นที่ อาจมีหน้าที่ในด้านการดำเนินการ ส่วนบุคคลนอกพื้นที่อาจมีส่วนในด้านทุนทรัพย์

เมื่อป่าไม้ คือ ชีวมวล หมายถึง สิ่งที่ได้มาจากสิ่งมีชีวิต เช่น ต้นไม้ อ้อย มันสำปะหลัง ถั่ว นพินแกลบ วัสดุพืชต่าง ๆ หรือแม้กระทั่ง ขยะและมูลสัตว์ ซึ่งประเทศไทยมีแหล่งพลังงาน ชีวมวลอยู่มาก หากรู้จักนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการบริหารจัดการดูแลป่าที่ดี มีกรรมการชุมชนรับผิดชอบในการปลูกเสริมและเลือกพืชที่สอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ควบคู่ไปกับการพัฒนาพลังงานชีวมวล ก็ จะสามารถรักษาป่าอย่างสมดุลกับธรรมชาติ คือ **“มีป่า มีน้ำ มีพลังงาน มีชีวิต”**

มูลนิธิพัฒนาชุมชนมาป่า

ศูนย์กลางการประสานการมีส่วนร่วมของชุมชนมาป่ายั่งยืน

โครงการศึกษา วิจัยและพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุขภาพดี(ลำปางโมเดล) การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน มีป่า มีน้ำ มีพลังงาน มีชีวิต

และยังลดการเผาป่า ลดการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง และลดการบุกรุกทำลายป่าของชุมชนอย่างยั่งยืน เชื่อว่าประชาชนจะหันมาปลูกป่า**ไม่ใช้สอย ไม่กินได้ และไม่เศรษฐกิจ** มีรายได้ที่ยั่งยืน เช่น “การปลูกไม้ข้างชุมชน” ไม้ข้างเป็นป่าธรรมชาติที่เกิดขึ้นในบริเวณต้นน้ำทั่วประเทศ เป็นป่า**ซับน้ำ ตามช่วงไหล่เขา ตามร่องห้วย เป็นไม้ใช้สอย เป็นไม้กินได้ เป็นไม้เศรษฐกิจ อนุรักษ์บำรุงดิน น้ำ และเป็นป่าสมบูรณ์** โดยเริ่มต้นจากการพัฒนา “วิสาหกิจบริหารจัดการป่าไม้ชุมชน” วิสาหกิจผลิตภัณฑ์ไม้ชุมชน และนำเศษวัสดุเหลือใช้จากกิจกรรมวิสาหกิจผลิตภัณฑ์ไม้ชุมชน มาพัฒนาต่อเนื่องเป็นเชื้อเพลิงพลังงานเป็น “วิสาหกิจพลังงานชีวมวลชุมชนสุขภาพดี” และขยายผลเป็น “วิสาหกิจธุรกิจพลังงานเพื่อสังคมสุขภาพดี” ที่ชุมชนมีโอกาสเป็นเจ้าของอย่างต่อเนื่องทั้งระบบและยั่งยืน มีการดำเนินการตั้งแต่ต้นน้ำ ถึงปลายน้ำ ถ้าไม่มีป่า ไม่มีน้ำ ก็ไม่มีพลังงานชุมชน ไม่มีสุขภาพที่ดี และไม่มีชีวิตที่ยั่งยืน

ดังนั้นการพัฒนาวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุขภาพดี จึงเป็นความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับการดำรงอยู่ของชุมชนในชนบทเป็นคำตอบหนึ่งที่สามารถแก้ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า แก้ปัญหาหมอกควันในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนอย่างเป็นระบบการคิดค้นและพัฒนาการปลูกป่า นำชีวมวลมาใช้เป็นพลังงานทดแทนในรูปแบบต่างๆ จึงเป็นการแสวงหา แนวทางใหม่ ในการใช้พลังงานเพื่ออนาคต สร้างความมั่นคงด้านพลังงานควบคู่ไปกับการสร้างมั่นคงทางสังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ ดังกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ หนึ่งว่า “ควรปลูกต้นไม้ในใจคนก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ด้วยตนเองการปลูกป่าถ้าจะให้ราษฎรมีประโยชน์ ให้เขาอยู่ได้ ให้ใช้วิธีปลูกไม้ 3 อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ โดยปลูกรองรับการชลประทาน ปลูกรับซับน้ำ และปลูกช่วงไหล่เขา ตามร่องห้วย โดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์ คือ ได้ระบบอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่า.” (พระราชดำรัส 19 ธ.ค. 2523)

ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่ประเทศไทย คือ ชีวมวล ป่าไม้ เป็นทรัพยากรเส้นทางปัญญาของประเทศที่คนไทยนำไปใช้ในทางที่ผิด หรือทำลายทิ้งโดยไม่ระบบจัดการกลายเป็นขยะสร้างปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่เมื่อนำมาพัฒนาเป็นเชื้อเพลิงพลังงานหมุนเวียนที่ไม่มีวันหมด แก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบแต่คนไทยก็ไม่ให้ความสำคัญทั้งที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตพลังงาน ต้องพึ่งพาพลังงานจากต่างประเทศและ

มูลนิธิพัฒนาชุมชนมาบียง

ศูนย์กลางการประสานการมีส่วนร่วมของชุมชนมาบียงยืน

โครงการศึกษา วิจัยและพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุขภาพดี (ลำปางโมเดล) การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน มีป่า มีน้ำ มีพลังงาน มีชีวิต

ยังไม่มีแนวทางหรือการหาทางออกเพื่อการแก้ไขอย่างเป็นระบบซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากความเข้าใจของประชาชนที่ได้รับข่าวสารที่คาดเคลื่อน จนพัฒนาเป็นความเชื่อส่วนบุคคลนำมาเป็นประเด็นสร้างความขัดแย้งในรูปแบบการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคพลเมือง กลายเป็นโรคระบาดทางสังคมที่มีความจำเป็นต้องแก้ไขเป็นกรณีเร่งด่วน

วันนี้แหล่งก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทยจะหมดลงในอีกราว 20 ปีข้างหน้า ขณะที่การผลิตไฟฟ้าของไทยใช้ก๊าซมากถึง 70% จึงเป็นคำถามว่า ผู้เกี่ยวข้องจะวางแผนจัดหาพลังงานเพื่อรองรับการผลิตไฟฟ้าอย่างไร เพราะการพัฒนาแหล่งพลังงานใหม่ต้องใช้เวลาเป็น 10 ปี เช่นกันการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าคือต้องหาแหล่งเชื้อเพลิงที่หลากหลายเข้ามาเสริม โดยแผนการพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้า (PDP) ฉบับล่าสุด รัฐบาลได้เตรียมแผนรับมือไว้ 2 แนวทาง หนึ่ง คือ ซื้อไฟฟ้าจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ซื้อไฟฟ้าพลังน้ำจากลาว และกำลังพิจารณาเพิ่มเติมนำเข้าถ่านหินจากต่างประเทศ สอง คือ พลังงานหมุนเวียน ข้อดีคือไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ข้อเสียคือ ราคาสูง รวมทั้งปัญหาความไม่เสถียรภาพของพลังงานหมุนเวียน ที่ผันผวนตามธรรมชาติ

ทั้งนี้การวางแผนความมั่นคงด้านพลังงานต้องมองครบทั้ง 4 มิติคือ "เพียงพอ มั่นคง ราคา และ สิ่งแวดล้อม" โจทย์สำคัญยุทธศาสตร์ประเทศไทยจะเลือกพลังงานอะไรขณะที่ "ก๊าซธรรมชาติ" ยังคงต้องเป็นพลังงานหลักของประเทศไทย เพียงแต่จะใช้จากแหล่งไหน สำหรับพลังงานประเภทอื่นที่มีโอกาสจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นก็คือ "ถ่านหิน" เพราะปัจจุบันเทคโนโลยี Clean Coal Technology มีการพัฒนาจนสามารถจัดมลภาวะได้สมบูรณ์มากขึ้น ประกอบกับเป็นพลังงานที่มีต้นทุนไม่สูง ซึ่งที่ผ่านมาโรงไฟฟ้าถ่านหินจากแม่เมาะก็ช่วยพยุงค่าไฟไม่ให้สูงเกินไป

ประเทศไทยมีความได้เปรียบจาก การเป็นผู้ผลิต ผู้ส่งออกพืชพลังงานไม่ว่าจะเป็นมันสำปะหลัง อ้อย ปาล์ม ซึ่งสามารถใช้เป็น ฐานการผลิต "พลังงานทดแทน" เพียงแต่ต้องเลือกว่าจะนำไปผลิตพลังงานหรืออาหาร หรือความพอดีอยู่ตรงไหนรวมถึงข้อเสนอการพัฒนาโรงไฟฟ้าพลังงานทดแทนที่ใช้แหล่งพลังงาน "ท้องถิ่น" ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดลักษณะชุมชนพึ่งตนเอง หากปัจจัยเสี่ยงของระบบนี้คือ **"ระบบสำรอง"** ในภาวะฉุกเฉิน หรือเกิดภัยธรรมชาติเป็นสาเหตุมาจากการปลูกพืชพลังงานเหล่านี้หรือไม่ ปัจจุบันมีทั้งนายทุน และชุมชนบุกรุกป่าเพิ่มมากยิ่งขึ้น หรือจะเป็นการซ้ำเติมธรรมชาติซึ่งยังไม่เห็นนักวิชาการหรือรัฐบาลใดกล้าตัดสินใจและกำหนดแนวทางแก้ไขนำพาประเทศไทยให้พ้นจากวิกฤตพลังงานได้ ประเทศไทยหมดความหวังแล้วจริงหรือ จะต้องพึ่งพาพลังงานจากต่างประเทศไปจนตลอดกาลหรืออย่างไร ประเทศไทยไม่มีผู้รู้ หรือไม่มีผู้ปฏิบัติ ดิถีปัญหาตรงไหนกันแน่

จากปัญหาดังกล่าว กระทรวงพลังงาน หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดทำด้านพลังงานของประเทศ ก็ไม่ได้นิ่งเฉย กำหนด แผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก 25% ใน 10 ปีพ.ศ.2555-2564(Alternative Energy Development Plan: AEDP 2012-2021) "รัฐบาลประเทศไทย" จะส่งเสริมให้ชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจ การผลิตพลังงานหมุนเวียนอย่างจริงจัง แต่เพราะเนื่องจากมาตรา 7 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 ระบุว่ากิจการพลังงานเป็นของรัฐเท่านั้น ตามที่กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองสิ่งแวดล้อมกล่าวประชาสัมพันธ์นั้นเป็นความจริงหรือเห็นมีหน่วยงานเอกชน ดำเนินการได้อย่างบริษัท บ้านปู บริษัท กัลฟ บริษัท ผลิตไฟฟ้า จำกัด(มหาชน) ฯลฯ ดังนั้นการให้ชุมชนคนไทย เข้าใจข้อมูลความเป็นจริงที่เกิดขึ้นว่าประเทศไทย จะสามารถแก้ไขปัญหาการพัฒนาพลังงานได้นั้น ประชาชนไทย จะต้องร่วมกันผลักดันเพื่อกำหนดให้เกิดแผนคู่มือการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับคุณสมบัติทางธรรมชาติที่ดำรงอยู่ เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและระบบจัดการสุขภาพที่เข้มแข็งอย่างเป็นระบบที่ยั่งยืน โดยให้หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน และประชาชน เข้ามาเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาทั้งระบบ มาร่วมกันวางแผนกำหนดแนวทางการพัฒนา สมบัติของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะของประชาชนชาวไทยทุกคน

มูลนิธิพัฒนาชุมชนมาบปึง

ศูนย์กลางการประสานการมีส่วนร่วมของชุมชนมาบปึงยั่งยืน

โครงการศึกษา วิจัยและพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุขภาพดี(ลำปางโมเดล) การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน มีป่า มีน้ำ มีพลังงาน มีชีวิต

ภาคส่วน **“ไม่น่าจะใช้แนวทางที่ฝ่ายการเมืองสิ่งแวดล้อม และกลุ่มเคลื่อนไหว ไปประกาศว่าพลังงานไทยถูกปล้น จะต้องเป็นของท้องถิ่น พลังงานไม่ใช่สมบัติของรัฐ เนื่องจากเมื่อนายทุนมาควบคุมรัฐ ก็จะกลายเป็นสมบัติของนายทุน จนทำให้เกิดการผูกขาดในที่สุด”** แต่ถ้าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดอนาคตว่า 40-50 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะเลือกใช้พลังงานรูปแบบไหน สิ่งสำคัญ คือต้องให้ความรู้เพื่อให้ประชาชนเข้าใจ และยอมรับถึงข้อจำกัดต่างๆ ของพลังงานแต่ละประเภทเพื่อจะได้ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์พลังงานของประเทศไปในทิศทางที่ถูกต้อง เชื่อแน่ว่าต้องถามคนไทยทั้งประเทศว่า **“วันนี้คนไทยพร้อมหรือยัง”**

คณะกรรมการทำงานเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจพลังงานชุมชน เห็นว่าการตั้งป้อมตอบโต้ และโจมตีกันด้านพลังงานในสังคมไทยเริ่มจะมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มความรุนแรง ขาดเหตุผลในการนำเสนอ และแนวทางแก้ไขวิกฤตพลังงานของประเทศไทย เพื่อประโยชน์ของชาติ ไม่ว่าจะป็นรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ เอกชน หรือประชาชนชาวไทย

วันนี้ คณะทำงานเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจพลังงานชุมชน ประกอบด้วยสำนักสำนักงานเลขาธิการเทิดไท้องค์ราชัน สำนักงานใต้ร่มพระบารมี สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน(สสช.) กระทรวงพลังงาน กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน(พพ.)การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค(กฟภ.) มูลนิธิสร้างสุขชุมชน(มสช.) และมูลนิธิพัฒนาวิสาหกิจพลังงานชุมชน(มวช.)จึงได้ดำเนิน **“โครงการ พัฒนาสถานต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชน”** โดยยึดพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยให้หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนต้นแบบทั้งระบบตั้งแต่มาร่วมกันวางแผนกำหนดแนวทางการพัฒนาสมบัติของชุมชนเพื่อประโยชน์สาธารณะของประชาชนชาวไทยทุกภาคส่วน

คณะทำงานเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุขภาพดี จัดตั้งขึ้นด้วยเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญในสังคม ได้มีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูล และมีความเข้าใจมิติต่างๆ ของ**“ธุรกิจเพื่อสังคม”** ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อน ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมของประเทศในรูปแบบการถ่ายทอดข้อมูล ระดมสมอง แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อให้ประเทศพร้อมเผชิญกับความท้าทายในการสร้างความยั่งยืน สิ่งเหล่านี้ถ้าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางตั้งแต่ต้น พัฒนาให้เป็น **“ธุรกิจเพื่อสังคมครบวงจร”**จึงเชื่อว่าการศึกษา วิจัย และพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุขภาพดี(ลำปางโมเดล)ภายใต้การดำเนินโครงการ **“ใต้ร่มพระบารมี”** จะเป็นการพัฒนาความสุขมวลรวมของประชาชน ความสุขมวลรวมประชาชาติ(Gross National Happiness : GNH) ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองซึ่งคณะผู้ศึกษาเชื่อมั่นว่าจะเป็นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน สร้างสังคมที่ดี รักษาความสมดุลทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และสุขภาพดี จึงเชื่อว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นความหวังว่า ต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุขภาพดีตำบลผาปึง อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง จะเป็นประโยชน์ที่สามารถนำแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาชุมชนยั่งยืนในอนาคตได้และขยายผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

2. วัตถุประสงค์

มูลนิธิพัฒนาชุมชนมาบียง

ศูนย์กลางประสานการมีส่วนร่วมของชุมชนมาบียงยั่งยืน

โครงการศึกษา วิจัยและพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุภาพดี (ลำปางโมเดล) การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน มีป่า มีน้ำ มีพลังงาน มีชีวิต

- 1.1 เพื่อน้อมนำพระราชดำรัสขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ มาเป็นแนวปฏิบัติในการแก้ปัญหาวิกฤต หมอกควัน ภัยแล้ง และความมั่นคงด้านพลังงานในประเทศ ภายใต้โครงการ “ใต้ร่มพระบารมี” ในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือ
- 1.2 เพื่อเป็นกรณีศึกษา วิจัยแนวทางการพัฒนา สถานีวิสาหกิจ พลังงาน ชุมชนสุภาพดี แบบประชาชนมีส่วนร่วม (Public participation : PP) ในการคิด ร่วมทำ ทำตัดสินใจ และร่วมเป็นเจ้าของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในรูปแบบ “การเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง” (Learning by doing)
- 1.3 เพื่อเป็นคู่มือแนวทางการพัฒนา สถานีวิสาหกิจ พลังงาน ชุมชนสุภาพดี สำหรับชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ และการออกระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอนาคตอย่างยั่งยืน

3. ขอบเขตการดำเนินงาน

- 3.1 ศึกษาทบทวนข้อมูลความสัมพันธ์ชุมชนพื้นฐาน และวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพชุมชนในพื้นที่ต้นแบบเพื่อกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนยั่งยืน
- 3.2 ประสานการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัดอย่างเป็นทางการ พร้อมรายงานความเป็นมาและวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการแก่ผู้ว่าราชการ หัวหน้าส่วนราชการระดับท้องถิ่นและส่วนท้องถิ่น
- 3.3 ประชุมเพื่อทบทวนคณะทำงานปฏิบัติการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อการพัฒนา ต้นแบบ สถานีวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุภาพดี ร่วมกับผู้นำชุมชน เพื่อการวิเคราะห์ภารกิจหลัก หรือยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ที่เหมาะสมในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อออกแบบแนวทางการดำเนินโครงการ ควบคู่ไปกับการศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอื่นๆ
- 3.4 จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อกำหนดขอบเขต (Scoping) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการ
- 3.5 จัดประชุมทบทวนขอบเขตแนวทางการพัฒนาชุมชนสาธารณะ (Public Scoping) ต่อกรณีการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการ
- 3.6 นำขอบเขตและแนวทางการการพัฒนาชุมชนยั่งยืนไปจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและสุขภาพเพื่อเป็นคู่มือในการปฏิบัติการดำเนินงาน
- 3.7 ทบทวนขอบเขตแนวทางการพัฒนาโครงการ และยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนสาธารณะ Public Review พร้อมนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การ ปฏิบัติการพัฒนาโครงการ และแจ้งให้หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทราบ และร่วมมือในการปฏิบัติการดำเนินงานร่วมกัน
- 3.8 ประสานหน่วยงานความร่วมมือทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน องค์กรพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้อง ตามแผนงานเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในความร่วมมือเพื่อให้การดำเนินโครงการสำเร็จตามวัตถุประสงค์
- 3.9 ดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด

มูลนิธิพัฒนาชุมชนมาบปึง
ศูนย์กลางการประสานการมีส่วนร่วมของชุมชนมาบปึงยั่งยืน

โครงการศึกษา วิจัยและพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุภาพดี(ลำปางโมเดล) การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน มีป่า มีน้ำ มีพลังงาน มีชีวิต

- 3.10 ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินการ ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในโครงการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และมีการจัดทำรายงานสรุปผลความก้าวหน้าในการดำเนินการเสนอต่อ ผู้บริหารของส่วนราชการ พร้อมสื่อสารให้ประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ที่เกี่ยวข้องรับทราบอย่างสม่ำเสมอ
- 3.11 สรุปรายงานผลการศึกษาวิจัยและพัฒนาต้นแบบสถานีวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุภาพดี(ลำปางโมเดล)ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ พร้อมปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน
- 3.12 พัฒนาปรับปรุงให้เป็นศูนย์ปฏิบัติการเรียนรู้วิสาหกิจพลังงานชุมชนสุภาพดีและ ให้ประชาชนได้มาศึกษาดูงาน และเป็นแหล่งเรียนรู้ ขั้นตอน วิธีการ กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ระบบการบริหารจัดการเครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคม”ในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืน”
- 3.13 จัดเวทีให้หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ เอกชน และประชาชนทั่วไปได้มาศึกษาดูงาน และเป็นแหล่งเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ
- 3.14 จัดพิธีเปิดศูนย์ปฏิบัติการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ พร้อมผลิตคู่มือปฏิบัติการเรียนรู้ตามผลปฏิบัติการและการศึกษา วิจัย

มูลนิธิพัฒนาชุมชนผาปัง
ศูนย์กลางการประสานความร่วมมือของชุมชนผาปังยั่งยืน

โครงการศึกษา วิจัยและพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจพลังงานชุมชนสุภาพดี (ลำปางโมเดล) การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน มีป่า มีน้ำ มีพลังงาน มีชีวิต